

лексичних характеристик документів та встановленні відмінних рис між окремими їх видами в англійській та українській мовах. Результати даного дослідження можуть бути використані у зіставно-типологічних дослідженнях з проблем сучасної стилістики, а також у вивченні етики та стилістики ділового мовлення, що сприятиме покращенню міжкультурних та економічних стосунків між окремими компаніями та країнами загалом.

Л і т е р а т у р а :

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділового спілкування / Наталія Василівна Ботвина. – К. : АртЕк, 2000. – 192 с.
2. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стиль української мови / Наталія Василівна Ботвина – К. : АртЕк, 1999. – 178 с.
3. Виноградов В. В. О языке художественной литературы / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Гос. изд-во худож. лит., 1959. – 653 с.
4. Гальперин И. Р. Информативность единиц языка / Илья Романович Гальперин. – М. : Высшая школа, 1974. – 175 с.
5. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического анализа / Илья Романович Гальперин. – М. : Высшая школа, 1974. – 175 с.
6. Калюжная В. В. Стиль англоязычных документов международных организаций / Виктория Владимировна Калюжная. – К. : Наукова думка, 1982. – 123 с.
7. Молдованов М. І. Сучасний діловий документ. Зразки найважливіших документів українською мовою / М. І. Молдованов, Г. М. Сидорова. – К. : Технік, 1992. – 399 с.
8. Олійник О. Б. Мова офіційних документів / О. Б. Олійник. – К., 2002.
9. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів [за ред. Бирик С. П., Михно І. Л., Пустовіт Л. О., Сюта Г. М.] – К. : Довіра, 1997. – 394 с.
10. Galperin I.R. An essay in stylistic analysis / I.R. Galperin. – М., 1968.

Найда Т. І.

*Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ЯК РЕЗУЛЬТАТ МОВНИХ КОНТАКТІВ

У сучасній лінгвістиці остаточно не вирішене питання щодо самого терміна “мовний контакт”, а також щодо його зв’язку із запозиченнями. З огляду на таку постановку питання, варто відзначити, що причини запозичень як результат мовних контактів різних мов ще й досі ґрунтовно не висвітлені.

Вивчення французьких запозичень в англійській мові є актуальним у сучасній лінгвістиці, що підтверджується численними дослідженнями А. Бо, Т. Кейбла, П. Траджіла, А. Блісса, Д. Крістела, К. Бруннера, А. І. Арнольда, Ю. А. Зацного, А. І. Смирницького, Г. Б. Антрушиної, В. П. Секіріна та ін.

Мета статті – з’ясувати причини французьких запозичень в англійській мові в аспекті мовних контактів.

Завдання статті:

- уточнити термінологічне визначення поняття “мовний контакт”;
- з’ясувати причини мовних контактів та їх зв’язок із запозиченнями;
- розглянути історичні етапи поповнення лексичного словника англійської мови французькими запозиченнями;

– виявити причини запозичення французьких слів англійською мовою.

Процес запозичення відбувається переважно внаслідок політичних та мовно-культурних контактів соціумів. Англійська мова за всю історію свого розвитку запозичила велику кількість слів із різних мов, але найбільша частка запозичень припадає на французьку мову, оскільки протягом своєї історії Англія тісно контактувала із Францією. На думку М. П. Кочергана, в сучасній англійській мові до 60% слів французького походження.

Мовний контакт – це мовне спілкування між двома мовними колективами. Мовний контакт може відбуватися між трьома та більше мовними колективами. Але лінгвістичні описи багатомовних контактів переважно зводяться до опису контакту між двома мовами [8, 3].

Контактування мов варто віднести до зовнішніх причин, які зумовлюють зміни в мові і є одним із “найсильніших чинників її зміни й розвитку” [6, 46]. Потужний розвиток деяких мов в певні періоди пов’язаний із зовнішніми чинниками такими, як розвиток економіки і культури, звільнення від колоніальної залежності, контакти з високорозвиненими країнами, політичне визнання на міжнародному рівні тощо. Причинами контакту між двома народами можуть бути війни, завоювання однієї нації іншою, під час яких слова потрапляють з однієї мови в іншу. Але два народи можуть контактувати і в мирний час. Слова можуть запозичуватися внаслідок торгівлі між народами та завдяки міжнародним культурним зв’язкам [1, 62]. “Контактування мов зумовлює запозичення лексики і фразеології, засвоєння іншомовної артикуляції, зміни в словотворенні та граматичній будові” [6, 46]. Результатом тісного контакту двох націй є запозичення.

Контактування англійської та французької мов розпочалося у Давній період розвитку англійської мови (450–1150 роки): з Норманського завоювання Англії в 1066 році. Саме тоді відбувалося найактивніше мовне спілкування між двома мовними колективами – франкомовним (норманами) та англословомовним (англійцями). У цей період французька мова була мовою вищого класу. Нижчий же клас продовжував розмовляти англійською мовою.

У Середньоанглійський період (1150-1500pp.) французькі слова продовжували запозичуватися. На даному етапі розвитку англійської мови А. Бо та Т. Кейбл виділяють два періоди французьких запозичень: ранній (до 1250 року) та пізній (після 1250 року). На їхню думку, ранній період характеризується невеликою кількістю французьких запозичень, порівняно з пізнім. У ранній період було запозичено близько 900 французьких слів. Однією з причин запозичення французьких слів був контакт нижчого соціального класу з аристократією Англії [11, 164].

Після 1250 року в пізній період французьких запозичень ті аристократи, які розмовляли французькою мовою, почали розмовляти англійською. Вони перенесли чимало французьких слів до англійської мови. Це була термінологія зі сфери державного управління, церковна, юридична та військова термінологія, а також слова суспільного життя, повсякденного вжитку. Запозичені були французькі слова і в галузі медицини, мистецтва та освіти. Загалом до англійської мови потрапило 40% всіх французьких слів [11, 174].

Вплив французької мови на англійську був досить значним і в Новоанглійський період [9, 54] (А. Бо та Т. Кейбл цей період називають періодом сучасної англійської мови (1500 – до наших днів) [11, 195]. У 16 столітті цей вплив був менш помітним, оскільки перевагу в цей час віддавали латинській мові. У цей період найважливіші

французькі запозичення можна віднести до військової та морської справи: “*trophy, pioneer, jacquerie, brigantine, pilot, sally, colonel, corsair, volley, cartridge, rendez-vous*”. Деякі французькі запозичення, які потрапили до англійської мови, пов’язані з торгівлею: “*livre, indigo, gauze, vase, portmanteau*” [9, 54]. Також ряд французьких слів потрапили в англійську мову з області мистецтва, світського та суспільного життя.

У 18 столітті більшість французьких запозичень припало на першу та останню чверть століття. Запозичення французьких слів англійською мовою пов’язані з Французькою буржуазною революцією, Семирічною війною та завоюваннями Наполеона Бонапарта. У 18 столітті були запозичені французькі слова із області військової справи; назви споруд, меблів; слова, які належать до літератури, мистецтва; назви предметів одягу та тканин; назви продуктів харчування; медичні терміни та інші.

У 19 столітті до англійської мови потрапила значна кількість французьких слів. Це були переважно слова в області літератури, мистецтва, а також слова на позначення предметів, одягу, тканини, меблів. Найбільше було запозичено французьких слів із області кулінарії, політичні та військові терміни, назви тварин, рослин тощо. І. М. Крейн вважає, що французькі слова в 19 столітті потрапляли до англійської мови здебільшого через наукову, художню літературу, а також публіцистику та переклади з французької мови. На думку дослідника, в процесі запозичення французьких слів у цей період значну роль відіграли газети та журнали [9, 59].

Чимало французьких запозичень потрапило до англійської мови в ХХ ст. Швидше за все це пов’язано з розвитком науки, техніки, а також зі світовими війнами [12, 26]. Але вже у 60-70 роки ХХ ст. французькі запозичення не займають провідного місця в англійській мові, а у 80-ті роки їхня кількість скоротилася ще більше. “За останні два десятиліття ХХст. французькі слова становлять лише 15% від загальної кількості запозичень” [5, 189].

Процес запозичення в англійській мові не припиняється. Цьому сприяє глобалізація суспільства та культурні обміни між англомовними та франкомовними країнами. Проте, порівняно з попередніми століттями, на сучасному етапі свого розвитку англійська мова запозичує невелику кількість слів з інших мов, у тому числі й з французької. Це пояснюється тим, що англійська мова поступово перетворилася на мову-донора. Вона мала достатні ресурси, щоб стати головним джерелом поповнення словникового складу різних європейських мов.

Існували різні причини, чому англійська мова запозичувала французькі слова. Однією з причин запозичення французьких слів англійською мовою була необхідність “назвати нові предмети або поняття” [4, 151], які проникли в життя англійського суспільства із франкомовних територій. Таким чином, до англійської мови з французької в ХІХ ст. потрапило слово *saxophone*, що походить від прізвища бельгійського майстра музичних інструментів Адольфа Сакса, який у 1842 році сконструював перший саксофон. Новий музичний інструмент потрапив до Англії, а разом із ним до лексичного словника англійської мови потрапило і нове слово французького походження *saxophone*.

Ще одним прикладом може слугувати французький вираз *nouvelle cuisine*, запозичений англійською мовою в 70-х роках ХХ ст. *Nouvelle cuisine* – стиль приготування здорової їжі, який створила група французьких шеф-кухарів у 70-х роках ХХ ст. У словнику сучасної англійської мови подається таке значення цього виразу: “a style of cooking from France where simple and healthy food is served in an attractive way, usually in small amounts on a big plate / французький стиль приготування їжі, в якому

проста та здорова їжа красиво оформлюється та подається на великій тарілці у малій кількості” [14]. Як бачимо, разом із новим стилем приготування їжі англійці запозичили і французький вираз *nouvelle cuisine*.

Вищезазначені приклади свідчать про те, що англійська мова запозичувала слова саме французького походження. Але існують випадки, коли англійська мова запозичувала слова з інших мов, а французька мова виступала посередником в цьому процесі. Так, через французьку мову до англійської потрапили слова латинського, італійського, португальського походження. Наприклад, англійське слово *gouache* італійського походження, але потрапило до англійської мови через французьку у XIX ст. Разом з тим слово *gouache* було запозичене англійською мовою із французьким написанням та французькою вимовою.

Існують і такі випадки, коли запозичене французьке слово додавалося до вже існуючого в словниковому складі англійської мови. Запозичене слово може мати схоже, але не тотожне значення з уже існуючими в мові словами. Воно може мати новий відтінок значення або інше емоційне забарвлення. Такий тип запозичення сприяє збільшенню кількості синонімів та збагачує виражальні засоби мови. Як приклад такого типу запозичення можна навести дієслово *to adore*, яке було запозичене англійською мовою з французької на початку XIV ст. У словниковому складі англійської мови вже існували слова зі схожим значенням: *to like* та *to love*. Але запозичене слово *to adore* набуло дещо іншого значення ‘обожнювати’, тоді як слово *to like* означає ‘подобатися’, а дієслово *to love* – ‘кохати, любити’ [1, 63].

Ще одним прикладом вищезгаданого типу запозичення може слугувати слово *genre*, яке потрапило з французької мови до англійської у XVIII ст. Це слово додалося до вже існуючих в англійській мові слів *kind* ‘сорт, різновид’, *sort* ‘рід, вид, сорт’ *type* ‘тип, рід, клас’, *variety* ‘вид, різновид’. Але слово *genre* набуло в англійській мові дещо іншого значення і стало означати ‘жанр’.

Запозичені слова з французької мови інколи навіть могли витіснити англійські слова із основного словникового складу англійської мови. Процес витіснення давньоанглійських слів спостерігався в період Норманського завоювання території Англії. Саме в цей час англійська та французька мови співіснували на одній території і між ними відбувався безпосередній контакт. Наприклад, англійське слово французького походження *army* витіснило давньоанглійське слово *here*.

Висновки. Отже, запозичення французьких слів англійською мовою – це тривалий процес, пов’язаний з тісними контактами Англії та Франції. Дослідники виділяють три основні періоди запозичення французьких слів англійською мовою: давньоанглійський період, середньоанглійський період та новоанглійський період (або період сучасної англійської мови). На сучасному етапі розвитку англійської мови французькі слова продовжують запозичуватися англійською мовою, проте не так активно й продуктивно. Завдяки словам, які вона англійська мова запозичила раніше, на сьогоднішні вона має достатньо ресурсів, щоб самій виступати в ролі мови-донора.

Слід зазначити, що французькі слова запозичувалися і продовжують запозичуватися англійською мовою з різних причин. Але варто виділити дві основні причини: необхідність назвати нові предмети та збільшення кількості синонімів в англійській мові. Французькі запозичення в англійській мові є результатом тісного та тривалого контакту між англомовними та франкомовними колективами. Тому в подальших дослідженнях варто буде продовжувати всебічне вивчення французьких запозичень саме крізь призму мовних контактів.

Л і т е р а т у р а :

1. Антрушина Г. Б. Лексикология английского языка / Галина Борисовна Антрушина, Ольга Васильевна Афанасьева, Наталья Николаевна Морозова. – 3-е изд., стереотип. – М. : Дрофа, 2001. – 288 с.
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / Игорь Владимирович Арнольд. – М. : Просвещение, 1966. – 347 с.
3. Бруннер К. История английского языка: в 2 т. / Карл Бруннер. – М. : Эдиториал УРСС, 2003. – 720 с.
4. Гируцкий А. А. Введение в языкознание / Анатолий Антонович Гируцкий. – 3-е изд. – Мн. : ТетраСистемс, 2005. – 288 с.
5. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу / Юрій Антонович Зацний. – Л. : ПАІС, 2007. – 228 с.
6. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Видавничий Центр “Академія”, 2004. – 368 с.
7. Реформатский А. А. Введение в языковедение / Под ред. В. А. Виноградова. – М. : Аспект Пресс, 1998. – 473 с.
8. Розенцвейг В. Ю. Языковые контакты. Лингвистическая проблематика / Виктор Юльевич Розенцвейг. – Л. : Наука, 1972. – 80 с.
9. Секирин В. П. Заимствования в английском языке / В. П. Секирин. – К. : Изд-во Киевского ун-та, 1964. – 152 с.
10. Смирницкий А. И. Лексикология английского языка / Александр Иванович Смирницкий. – М. : МГУ, 1998. – 264 с.
11. Baugh A. C. History of English Language / Albert C. Baugh, Thomas Cable. – L. : Routledge, 1993. – 448 p.
12. Bliss A.J. A Dictionary of Foreign Words and Phrases in Current English / Alan J. Bliss. – L., N.Y. : Routledge, 1996. – 390 p.
13. Crystal D. The English Language / David Crystal. – L. : Penguin Books, 1990. – 376 p.
14. Longman Dictionary of Contemporary English. – Harlow : Pearson Education Ltd., 2005. – 1950 p.
15. Trudgill P. Language and Society / Peter Trudgill. – L. : Penguin English, 1992. – 403 p.

Овчинникова І. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ СОЦІОЛІНГВІСТИКИ
ЯК ОСНОВА ЇЇ РОЗВИТКУ**

Глобальні соціально-економічні та політичні перетворення в суспільстві, які відбуваються останнім часом, зумовили проєкцію зовнішніх суспільних чинників на різноманітні сфери суспільної діяльності людини і зокрема на мову [9; 14; 30 та ін.]. Ця ситуація сприяла переорієнтації лінгвістичних праць від констатації застиглих мовних форм до розгляду мови як дієвого фактора соціальних стосунків [11; 28 та ін.], у зв'язку з чим лінгвістика розширила об'єкти свого вивчення у напрямі залучення даних із різних сфер наукового знання, передусім соціології, психології, етнології, культурології тощо. Унаслідок такого синтезу з'явилися нові дисципліни: етнолінгвістика, психолінгвістика, лінгвокультурологія, і звичайно, соціолінгвістика. Остання досліджує проблему “мова і суспільство”, дискусії навколо якої продовжують точитися і в ХХІ столітті, адже, за спостереженнями М. Ф. Алефіренка, “магістральний шлях пізнання природи мови, її сутності й закономірностей функціонування та розвитку – це шлях пізнання соціальної природи в єдності з пізнанням сутності внутрішніх законів мови” [3, 239]. Посилений інтерес до соціолінгвістики пояснюється, насамперед, актуальністю та важливістю мовних проблем у суспільстві, в тому числі й українському